

TANDEM kort jaarverslag 2009

in uitvoering van het Jaarplan 2009
Samenwerkingsovereenkomst Vlaams Gewest –
Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen vzw

Tandem

P/a Bond Beter Leefmilieu
Tweekerkenstraat 47
1000 Brussel
02/282.19.40
info@Tandemweb.be
www.Tandemweb.be

INHOUD

1. Inleiding

2. Basistaken: de verzamel- en informerende functie

- 2.1. Website en elektronische nieuwsbrief
- 2.2. Instrumentenkoffer
- 2.3. Tandem organiseert een ontmoetingsdag voor alle actoren die betrokken zijn bij duurzaam lokaal milieubeleid

3. De begeleidingsfunctie

- 3.1. Het Tandemsecretariaat verzorgt een infoloket voor gemeenten en verenigingen met het oog op informatieverstoring van goede praktijken rond duurzaam lokaal milieubeleid en het uitwisselen van ervaringen
- 3.2. Tandem biedt ter plaatse gratis advies aan gemeenten en verenigingen voor het opzetten van samenwerkingsprojecten en participatie-initiatieven rond duurzaam lokaal milieubeleid
- 3.3. Tandem biedt jaarlijks een aantal verenigingen en/of gemeenten een begeleiding
- 3.4. Tandem is een actief aanspreekpunt voor alle actoren die betrokken zijn bij duurzaam lokaal milieubeleid

4. De Stimulerende functie

- 4.1. Tandem voorziet in een vormingsaanbod voor milieuraadsleden en lokale milieuvrijwilligers
- 4.2. Tandem maakt een overzicht op van beschikbare sprekers over allerlei milieuthema's en stelt sprekers gratis ter beschikking van verenigingen
- 4.3. Tandem organiseert werksessies voor gemeenten en/of verenigingen over concrete werkvormen of lopende campagnes
- 4.4. Tandem-projectenfonds voor verenigingen
- 4.5. Tandem zet een biodiversiteitscampagne op in samenwerking met externe partners

5. De beleidsadviserende functie

- 5.1. Afstemming en overleg VVSG, VVP, Vlaamse overheid, Tandem, Sla21
- 5.2. Tandem formuleert beleidsaanbevelingen ten aanzien van de Vlaamse overheid

6. Structuur en interne werking

1. Inleiding

Dit verslag behandelt de werking van het verenigingensteunpunt Tandem in 2009. Het was opnieuw een productief jaar, waarin de verschillende taken die vastgelegd waren in het beleidsplan 2008-2010 en het jaarplan 2009 met succes werden uitgevoerd.

De informerende functie werd ingevuld via de website (26.000 bezoekers) en de maandelijkse Tandemmail (3.450 abonnees, met een volledige dekking voor wat betreft gemeentelijke milieudiensten, milieuschepenen en lokale milieuverenigingen). De Tandempartners onderhielden contacten met een reeks (middenveld)organisaties en dit leidde tot verschillende samenwerkingsverbanden in lokaal aangeboden campagnes.

De begeleidingsfunctie kwam tot uiting in de loketfunctie (254 geregistreerde vragen) en vooral in 118 adviezen ter plekke, waarvan 102 op eigen initiatief in kader van de 'gemeenteronde'. Voor veel lokale mandatarissen vormde een dergelijk bezoek een eerste en positieve kennismaking met de (gewestelijke) milieubeweging. In 2009 konden 14 lokale projecten van uiteenlopende aard genieten van een begeleiding door een Tandempartner.

De stimulerende functie werd gekenmerkt door het jaarlijks groeiende vormingsaanbod van Tandem. De traditionele cursus voor milieuraadsleden werd dit jaar één keer georganiseerd. Vijf vormingsavonden voor milieuraadsleden en vijf voor lokale milieuvrijwilligers met in totaal 176 cursisten. In de reeks 'beter adviseren', een reeks achtergrond dossiers met modeladvies rond een actueel thema voor milieuraden, zagen twee nieuwe dossiers (biodiversiteit en open milieuraad) het licht. Ook werden 55 gratis spreekbeurten uit het Tandem sprekersaanbod gegeven aan in totaal meer dan 1400 toehoorders. De Tandem werksessies, bedoeld om mensen lokaal met een milieuproject aan de slag te helpen, werden 64 keer georganiseerd. Het Tandem projectenfonds kreeg in 2009 een mooi aantal dossiers te verwerken met 44 aanvragen. In 2009 werd een 5-tal filmvertoningen van milieufilms 'Film in het bos' georganiseerd, waarop we in totaal 787 mensen konden verwelkomen.

In 2009 werd het thema klimaat nog steeds naar voor geschoven. Hierbij werd het Lokaal Kyoto-protocol als kapstok voor het lokale klimaatbeleid verder gepromoot naar de gemeenten toe en werden ook de provincies aangesproken om te ondertekenen. 11 gemeenten tekenden het protocol in 2009.

Naast het thema klimaat stond het thema biodiversiteit centraal. Ter aanvulling van de brochure 'natuur in jouw gemeente', is de brochure 'in de bres voor een rijke natuur' voor verenigingen gemaakt met tal van voorbeeldprojecten en activiteiten. Daarnaast stond biodiversiteit ook centraal in het reguliere Tandemaanbod (Beter adviseren, Tandemkoffer,...), de communicatie (Tandemmail, website,...) en bij heel wat campagnes zoals week van de aarde en big jump.

Eind 2008 stelde Tandem een extern bureau (Linkinc) aan om de communicatiestrategie scherp te stellen. Er werd zowel intern als extern een grondige analyse en bevraging uitgevoerd. Dit leidde tot verschillende waardevolle aanbevelingen voor een bijstelling van de positionering, bereik en aanpak van onze communicatie en structuur van het Tandemaanbod. Een missie voor Tandem werd uitgeschreven en als rode lijn bewaakt binnen de Tandemcommunicatie en aanbod. Tandem kreeg een duidelijker profiel aangemeten.

Het Tandemaanbod, bestaande uit sessies, sprekers, begeleidingen en adviezen werd geïntegreerd in de Tandemkoffer. Alle bestaande fiches in de Tandemkoffer werden grondig doorgelicht en geëvalueerd in functie van deze aanbevelingen en de hernieuwde missie van Tandem. Reeds 12 fiches zijn in 2009 verwerkt om begin 2010 in een nieuwe Tandemkoffer te lanceren. Elke fiche omvat nu een duidelijk stappenplan en een actiekijl met kant-en-klaar materialen.

2. Basistaken: de verzamel- en informerende functie

De verzamelfunctie betreft het verzamelen en verwerken van gegevens over lokaal duurzaam milieubeleid, zowel aan de behoeften- als aan de aanbodzijde en in het bijzonder over de verschillende onderdelen van de gemeentelijke en provinciale samenwerkingsovereenkomsten. Vanuit de informerende functie is het de taak van Tandem om deze informatie zo goed mogelijk te ontsluiten voor de lokale besturen en verenigingen.

2.1. Tandem verzamelt informatie over duurzaam lokaal milieubeleid en stelt die via een website en een elektronische nieuwsbrief ter beschikking van alle belangstellenden

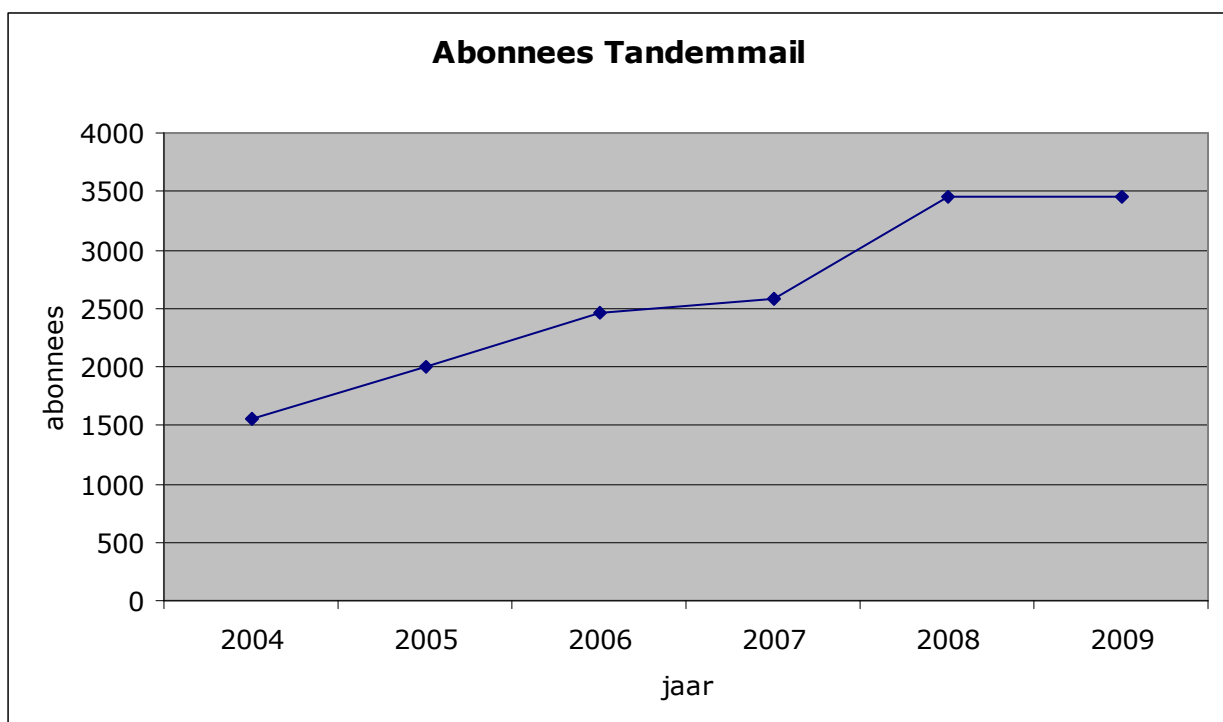
Tandem is vanuit zijn rol als verenigingensteunpunt een kenniscentrum omtrent duurzaam lokaal milieubeleid, in het bijzonder voor wat betreft de relatie tussen vereniging en bestuur. Daartoe wordt zoveel mogelijk informatie verzameld over participatie-initiatieven (zoals milieuraden) en samenwerkingsprojecten. Deze informatie is gemakkelijk toegankelijk voor alle belangstellenden via de website www.Tandemweb.be en wordt naar het doelpubliek gecommuniceerd via de maandelijkse elektronische nieuwsbrief *Tandemmail*. Tandem realiseert een portaalsite over gemeentelijk duurzaam (milieu)beleid.

Verslag 2009

- **Tandemmail**

In 2009 zijn er 13 Tandemmails verzonden naar de Tandemabonnees waarvan:

- **11 maandelijkse Tandemmails** met als inhoud enerzijds het nieuws en illustratieve voorbeelden van de Tandemwerking en ons aanbod, maw de Tandembegeleidingen, -vormingen, -projecten, -subsidies, enz. en nieuws van SLA 21 en anderzijds duurzaam lokaal (milieu)nieuws en inspiratie voor gemeenten en verenigingen,
- **1 extra aankondiging** betreffende de bekendmaking van de vacature inhoudelijke Tandem-medewerker en **1 extra aankondiging** voor de milieutrefdag 2009

Grafiek: abonnees Tandemmail van 2004 tot 2009 (gebaseerd op aantallen van december).

Tabel: Tandemabonnees verdeling naar doelgroep (gebaseerd op aantallen van juni 2009)

	Aantallen	Procent
<i>Gemeenten</i>	1436	4%
<i>Verenigingen</i>	664	19%
<i>Milieuraden</i>	500	14%
<i>Provincies</i>	122	4%
<i>Overheid</i>	148	4%
<i>Particulieren</i>	43	1%
<i>Onbekend</i>	560	16%
Totaal	3473	100%

- **Tandem-website**

In totaal zijn er 26292 bezoekers geregistreerd, dit zijn er gemiddeld 2191 per maand.

Als we de meest bekeken pagina's in de periode 28/02/2006-27/02/2010 vergelijken met de meeste bezochte pagina's in de maand met de meeste en de minste bezoekers in 2009, zien we naast de startpagina consequent o.a. volgende pagina's terugkomen: Tandempublicaties, Info voor milieuraden en de pagina's met het Tandemaanbod zoals de Tandemkoffer, studiedagen en vormingen.

De nieuwe biodiversiteitspagina die in het najaar werd aangemaakt staat sindsdien ook elke maand in de top 15.

- **Uitvoeren van grondige revisie van de website op basis van de resultaten van de externe communicatie doorlichting van Tandem**

In de contracttekst Tandem 2008-2010 (art 3.3) werden een aantal nieuwe krachtlijnen uitgetekend voor de nieuwe werkingsperiode, o.a. het bereiken van de niet-georganiseerde burger. We hebben een onderzoekopdracht uitbesteed om de communicatiestrategie van het steunpunt grondig onder de loep te nemen en te vernieuwen. We hebben een extern bureau (Linkinc) aangesteld om ons hierbij te helpen. De opdracht behelst vier luiken:

- 1) de positionering van Tandem*
- 2) bereik van Tandem: hoe verbreden naar de niet-georganiseerde burger (in gemeentelijk verband)*
- 3) welke communicatieaanpak*
- 4) welke sociale marketingtechnieken*

Het bureau ging eind 2008 aan de slag. In een eerste fase werd het aanbod, de dienstverlening en de communicatie van Tandem geanalyseerd. Vervolgens werden de Tandemmedewerkers persoonlijk geïnterviewd en was er een groepsgesprek met de leden van het managementcomité (zenderanalyse). Verder werden sleutelfiguren binnen het doelpubliek bevraagd (doelgroepanalyse).

In juni 2009 stelde Linkinc het resultaat van hun onderzoek voor. Met betrekking tot de website kwamen zij tot volgende aanbevelingen:

- Op dit moment is de inhoud van de website te encyclopedisch*
- De website zou beter gedifferentieerd worden naar info voor verenigingen en info voor lokale besturen.*

Er werd besloten om tijdens 2009 en 2010 aan te passen wat mogelijk was binnen de huidige website. Grote en technische aanpassingen worden uitgevoerd na 2011, mits een contractverlenging. In 2009 werd reeds een voorstel uitgewerkt voor een nieuwe structuur voor de homepage. Deze opdracht werd extern uitbesteed, maar kon niet meer worden uitgevoerd in 2009.

2.2 Tandem stelt een instrumentenkoffer samen met startklaar materiaal om een lokaal samenwerkingsproject inzake duurzaam lokaal milieubeleid uit te voeren

De 'Tandemkoffer' verstrekt allerlei hulpmiddelen voor gemeenten, milieuraden en verenigingen die kunnen ingezet worden bij het opzetten van een lokaal project. De Tandemkoffer bevat volledig kant-en-klaar materiaal, veelal van bestaande campagnes, dat elke gemeente en/of vereniging in staat stelt om met geringe inzet van middelen een resultaat te behalen.

Verslag 2009

Er zijn geen vernieuwde kofferfiches uitgebracht in 2009. Er werd besloten om de fiches pas te (her)schrijven na het onderzoek van Linkinc. Met betrekking tot de kofferfiches deed Linkinc de volgende suggesties:

- *maak de kofferfiches zo laagdrempelig, concreet en zelfstandig uit te voeren, waar mogelijk*
- *integreer het Tandemaanbod (begeleidingen, werksessies, sprekersaanbod) in de projecten*
- *voorzie kant-en-klaar ondersteunend materiaal in een 'actiekit'.*
- *zorg voor stappenplannen waarmee gemeenten en lokale verenigingen zelfstandig aan de slag kunnen*
- *ontdubbel de koffer naargelang doelgroep (gemeente of vereniging).*

Alle aanbevelingen werden opgenomen in de criteria voor de (ver)nieuwe kofferfiches, behalve het ontdebellen. Vanuit de kernvisie om samenwerking tussen de gemeenten en verenigingen te stimuleren is er besloten om de koffer niet op te splitsen. Eén en dezelfde fiche en stappenplan per kofferfiche voor verenigingen en gemeenten biedt de meerwaarde dat beide een duidelijk zicht krijgen op het gehele project en op de taakverdeling van zichzelf én de partners.

Elke (ver)nieuwde fiche herschrijven we in een uniforme stijl op 1 A4 en lay-out in de Tandemstijl. De nieuwe fiches richten zich zowel naar gemeenten als verenigingen en worden ondersteund door een bijhorende actiekit. Deze actiekit bevat naast een

Foto: uitleenbare bigfoot stand

stappenplan zoveel mogelijk ondersteunend materiaal gaande van communicatiemateriaal zoals voorbeeldbrieven, affiches, presentaties,... tot achtergrondinfo en direct te gebruiken materiaal zoals voorbeeldbestekken, plantenlijsten, uitleenbare tentoonstelling, banners,... Deze actiekit stelt de verenigingen en gemeenten in staat om in de meeste gevallen het project zelfstandig uit te voeren, met een verlaagde werklast voor de organisatoren in kwestie. De begeleidingen, werksessies en eventueel subsidies worden ook zoveel mogelijk geïntegreerd in de projecten.

In 2009 zijn alle bestaande kofferfiches grondig doorgelicht en geëvalueerd in functie van deze aanbevelingen en de hernieuwde missie van Tandem.

De meeste fiches werden vernieuwd in een nieuw format met extra focus op het creëren van laagdrempelige en zelfstandig uit te voeren projecten. Indien het een meerwaarde biedt, worden verschillende ambitieniveaus verwerkt in de projecten. Deze vernieuwde projecten zullen samen met enkele nieuwe projecten begin 2010 worden uitgebracht, met name:

1. *NIEUW: mobiliteit (Ecolife)*
2. *NIEUW: sneukelhagen (VBV)*

3. NIEUW: Samenaankoop isolatiemateriaal (VIBE)
4. Adopteer een soort (Natuurpunt)
5. Biodiversiteit charter (Natuurpunt)
6. Ecologische voetafdruk (WWF en Ecolife)
7. Gevelgroen (Velt)
8. Isoleer je rijk (Dialoog)
9. Lokaal Kyoto-protocol (BBL)
10. Op weg naar duurzaam bouwen (VIBE)
11. Speel in het bos (VBV)
12. Zonder is gezonder (Velt): wordt Durf tuinieren zonder

Andere zullen in de loop van 2010 vernieuwd en toegevoegd worden aan de Tandemkoffer:

13. NIEUW: Ecospot (Ecolife)
14. NIEUW: Red de vlinders en de bijen (Natuurpunt en Velt)
15. Duurzaamheidsspiegel
16. FSC-hout (WWF)
17. Gemeente helpt bij beheer natuur (Natuurpunt)
18. Klimaatwijken (BBL)
19. Natuurlijk hout in speeltuinen en natuurlijke speelomgeving (VIBE en VBV)
20. Plant een geboortebos (VBV)
21. Boomplantactie (VBV)
22. water infiltreren, zeker proberen (VIBE)
23. Nacht van de Duisternis (BBL)

De fiches 'Milieubarometer' (WWF en Ecolife) en 'Gemeente in de blijde bloemetjes' (Velt) worden afgeschaft.

Figuur: rechts online calculator voor Harelbeke, links online calculator in big foot stand.

De Tandemkoffer in de praktijk: Succesvolle campagne Ecologische Voetafdruk

De ecologische voetafdruk is een indicator voor het al dan niet duurzaam zijn van onze levenswijze. Het verbruik van natuurlijke hulpbronnen wordt vergeleken met de capaciteit van de aarde om deze hulpbronnen te vernieuwen. Tweejaarlijks publiceert WWF de recentste cijfers in het Living Planet Report, waardoor het concept 'ecologische voetafdruk' stilaan een grotere bekendheid begint te genieten.

In 2008-2009 heeft WWF-België dit thema, i.s.m. Ecolife, gevalideerd binnen de Tandemwerking. Een tiental gemeenten werden begeleid om een inspirerende

sensibiliseringscampagne naar het grote publiek op te starten, op basis van de geïndividualiseerde online calculator. (www.wwf-footprint.be)

Het veelomvattende, maar vlot voetafdruk-concept laat de gemeenten toe om alle milieu-acties te linken aan het breder, mondiaal kader. Alle milieu-communicatie wordt inhoudelijk in verband gebracht met de Ecologische Voetafdruk. Zo is de zin en het nut van de talrijke grote en kleine milieu-acties beter te plaatsen en vergroot het draagvlak.

De oproep om deel te nemen aan de online calculator wordt meermaals herhaald. Daarnaast organiseren de gemeenten i.s.m. lokale verenigingen verschillende activiteiten. Zoals de interactieve 'Bigfoot' infostand van WWF (zie foto), en 'Workshop Ecologische Voetafdruk' van Ecolife. Bij het afsluiten van deze campagne communiceren de gemeenten over de gemiddelde voetafdruk en de engagementen van de inwoners, en het aantal bespaarde hectaren.

Sommige gemeenten gaan ook verder: de gemeente Schoten berekende in het kader van de campagne de Ecologische Voetafdruk van een gemeentelijk gebouw en de gemeente Harelbeke maakte de link met de Noord-Zuid problematiek expliciet door dit project te koppelen aan de bestaande stedenband met de gemeente Enhana in Namibië.

Vanuit deze ervaring en met de enthousiaste input van de betrokken milieu- en duurzaamheidsambtenaren, werd in 2009 de kofferfiche grondig herwerkt, en voorzien van talrijke goed gestoffeerde bijlagen. Vanaf 2010 kunnen alle gemeenten dit project grotendeels zelfstandig opnemen. WWF blijft uiteraard wel betrokken bij de opmaak, hosting en rapportering van de online calculator.

Interactieve infosessies m.b.v. Bigfoot stand met online calculator.

Ter ondersteuning van de kofferfiche Ecologische Voetafdruk gingen we in 2009 op de baan met onze Bigfoot-stand. Deze mooie interactieve stand bevat informatie over het thema ecologische voetafdruk en laat de bezoekers op enkele minuten hun persoonlijke voetafdruk berekenen, daarenboven kunnen ze engagementen aangaan om deze te verkleinen.

In het kader van de lopende campagnes 'Ecologische werd de stand gretig geboekt door gemeenten en verenigingen. Vrijwilligers van WWF, maar ook van de lokale verenigingen of adviesraden werden opgetrommeld om de stand te bemannen, de bezoekers te begeleiden en hun vragen te beantwoorden. Dit gebeurde zowel op grote openlucht-events bvb. 'Harelbeke-Kermis', 'dag van het park –Schoten als op kleinere indoor activiteiten zoals bvb. de theatervoorstelling 'Tegen de lamp' van Dimitri Leue. Om aan de toekomstige vraag te kunnen voldoen werd er een tweede uitleenbare stand aangemaakt.

De stand blijft in 2010 beschikbaar voor verenigingen en gemeenten.

Tim Schockaert – WWF
Isabel Rainchon – Ecolife

• **Tandem milieujaarkalender 2010**

Naast de koffer hebben we eind 2009 ook een milieu- en natuur evenementen kalender ontworpen met alle gewestelijke campagnes. Hiervan werden er 5000 gedrukt en verdeeld naar alle gemeenten, milieuverenigingen en verschillende socio-culturele verenigingen (Pasar, OKRA, KAV, Gezinsbond, Curieus, Masereelfonds).

2.3 Tandem organiseert een ontmoetingsdag voor alle actoren die betrokken zijn bij duurzaam lokaal milieubeleid

Tandem organiseert minstens tweejaarlijks een ontmoetingsdag voor alle actoren die betrokken zijn bij duurzaam lokaal milieubeleid. Dit gebeurt in samenwerking met VVP, VVSG, SLA21, CAPLO en de provinciale steunpunten. Indien haalbaar en opportuun wordt de ontmoetingsdag elk jaar georganiseerd.

Verslag 2009

Voor de derde milieutrefdag die Tandem en het Steunpunt Lokale agenda 21, in samenwerking met de VVSG, de provincies en het departement LNE op 4 juni 2009 organiseerden, schreven in totaal **176** mensen in. **137** hiervan waren ook effectief aanwezig. Gemeentemantatarissen en -ambtenaren, milieudviesraden en lokale verenigingen waren in groten getale aanwezig om ideeën en ervaringen uit te wisselen over acties en projecten.

Foto: infomarkt trefdag

Uit de evaluatieformulieren (63 respondenten) bleek dat de trefdag voor de deelnemers het volgende opleverde:

- praktische tips (73%)
- Inspiratie over milieuprojecten (73 %)
- Contacten met andere gemeenten/organisaties (44 %)
- tips om te werken met vrijwilligers of verenigingen (%)
- concrete plannen om aan de slag te gaan binnen mijn eigen organisatie (22%)

Foto: plenair gedeelte trefdag

16 deelnemers wensten gecontacteerd te worden door Tandem. Er werd door de Tandemambassadeurs een afspraak gepland met deze deelnemers.

De derde milieutrefdag besteedde bijzondere aandacht aan biodiversiteit. 10 van de 16 workshops kaderden binnen dit thema. De overige 6 workshops hadden betrekking op energie, duurzame ontwikkeling, mobiliteit en duurzaam productgebruik. In vier parallelle reeksen van telkens vier workshops kwamen gemeenten of lokale verenigingen aan het woord die afgelopen jaren samen de concrete acties en projecten hebben opgezet.

Algemeen waren de deelnemers positief over de milieutrefdag in zijn totaliteit. 76% van de respondenten (59) vond de milieutrefdag interessant tot zeer interessant.

3. De begeleidingsfunctie

De begeleidingsfunctie omvat de vraaggestuurde werking van Tandem. Tandem voorziet op basis van concrete vragen en behoeften met het oog op het uitvoeren van de samenwerkingsovereenkomsten en op vraag van lokale besturen, doelgroepen in het lokale milieubeleid en verenigingen binnen en buiten de natuur- en milieusector verschillende dienstverlenende en ondersteunende initiatieven.

De begeleidingsfunctie is ingevuld met drie taken:

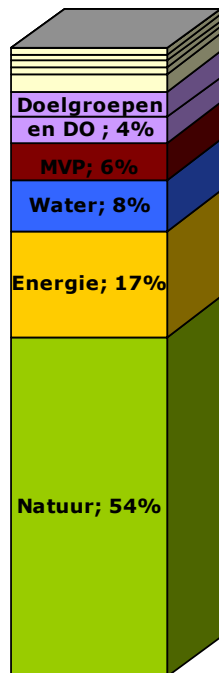
- De basisondersteuning bestaat uit een eenvoudige adviesverlening of doorverwijzing vanuit het loket;
- Een bezoek ter plekke waarbij Tandem met de plaatselijke actoren overlegt, vormt een verdergaande ondersteuning;
- in een beperkt aantal gevallen wordt een uitgebreide begeleiding van inspirerende voorbeeldprojecten aangeboden (intensieve ondersteuning).

3.1 Het Tandemsecretariaat verzorgt een infoloket voor gemeenten en verenigingen met het oog op informatieverspreiding van goede praktijken rond duurzaam lokaal milieubeleid en het uitwisselen van ervaringen.

Tandem zet vanuit het secretariaat een infoloket op met permanentie tijdens de kantooruren, dat bereikbaar is via mail, post en telefoon. Iedereen kan bij het infoloket terecht voor vragen die betrekking hebben op duurzaam lokaal milieubeleid, en meerbepaald op de relatie tussen lokale besturen en verenigingen.

Verslag 2009

In 2009 werden 254 vragen geregistreerd en beantwoord, dit is gemiddeld 21 vragen per maand. Vragen over het Tandemaanbod of de contactgegevens van de Tandempartners die via telefoon of e-mail bij het Tandemsecretariaat terecht kwamen zijn niet mee opgenomen. Vanuit het Tandemsecretariaat werden enkel inhoudelijke vragen opgenomen in de database. De meeste vragen gaan over het thema 'Natuur' (54%), andere vaak voorkomende thema's zijn: duurzame ontwikkeling, doelgroepen, milieuverantwoord productgebruik, water en energie.

Thema	Aantal	%
Natuur	157	54%
Energie	50	17%
Water	23	8%
Milieuverantwoord productgebruik	18	6%
Doelgroepen	12	4%
Duurzame ontwikkeling	11	4%
Instrumentarium	8	3%
Afval	4	1%
Gebiedsgericht	3	1%
Mobiliteit	2	1%
Hinder	2	1%
Vaste stoffen	1	0%
Bodem	0	0%
Totaal	291	100%

Tabel en diagram: aantal loketvragen per thema (sommige vragen vallen onder meerdere thema's).

3.2. Tandem biedt ter plaatse gratis advies aan gemeenten en verenigingen voor het opzetten van samenwerkingsprojecten en participatie-initiatieven rond duurzaam lokaal milieubeleid

Tandem geeft op vraag van lokale besturen, verenigingen en/of milieuraden gratis begeleiding bij de voorbereiding of opstart van samenwerkingsprojecten of participatie-initiatieven. De steun bestaat uit een vergadering ter plaatse, eventueel aangevuld met telefonische nazorg. Van elk bezoek wordt een beknopt verslagje opgesteld met overzicht van de agendapunten, knelpunten en voorgestelde werkwijze om deze aan te pakken.

Extra aandacht gaat uit naar gemeenten die nog geen sterk uitgebouwd milieubeleid hebben, maar gemeenten met een sterk milieubeleid worden niet vergeten. De bezoeken aan de gemeenten worden afgestemd met de provincies, CAPLO en het Steunpunt Lokale Agenda 21. Met deze instanties wordt een gemeenschappelijke checklist opgesteld van agendapunten die aan bod kunnen komen tijdens een bezoek (voor zover de aard van de bijeenkomst zich daartoe leent). Er wordt ook extra aandacht gegeven aan gemeenten waar een sterk verenigingsleven actief is dat de potentie heeft om met de gemeenten projecten op te starten.

Tandem contacteert voor het bezoek ter plaatse de gemeente en vraagt meer info over interesse, behoeften, plannen. Op deze wijze kan Tandem gerichter naar de gemeente stappen met de juiste informatie, de juiste partners ...

Verslag 2009

- **Evaluatie gemeenteronde**

*In 2009 werden er **118 adviezen** verstrekt of bijeenkomsten georganiseerd, **in 101 gemeenten**, waarvan **102 Tandembezoeken op eigen initiatief** in het kader van de gemeenteronde en **16 externe contacten** (zie ook 2.4).*

De belangrijkste conclusies van de gemeenteronde zijn gelijklopend met deze van 2008, met volgende aanvullingen. De meeste ambtenaren en bevoegde schepenen kennen Tandem via de Tandemmail. Doch inhoudelijk heeft men bijkomend uitleg nodig wat Tandem en het aanbod nu precies is. De implementatie van het communicatieadvies van LinkInc in 2009 zal ervoor zorgen dat we hier in de toekomst duidelijker over communiceren.

- **Aanpak Tandembezoeken**

De inhoud van een gesprek met een gemeente verloopt nog steeds volgens hetzelfde stramien:

- 1) *Wat is Tandem?*
- 2) *Wie zijn de partners in Tandem?*
- 3) *Wat biedt Tandem in grote lijnen: subsidie, website, vorming, beter adviseren, advies, werksessies, begeleidingen.*
- 4) *Hoe verloopt in de gemeente de samenwerking met verenigingen, milieuraad?*
- 5) *Bespreking van de projecten in de Tandemkoffer.*
- 6) *Peilen naar de interesse in het opzetten van toekomstige projecten.*

Klimaat en natuur zijn daarenboven onmiskenbaar de thema's waarover het langst gesproken wordt. Daarna komen er soms detailvragen over lopende processen (bv begin dit jaar: deelbekkenplannen, in sommige regio's ook afbakening buitengebied). Ook hinder (bijv. duiven en vossen) is altijd goed voor bijkomende vragen.

- **Nieuwe afspraken voorbereiding en opvolging Tandembezoeken**

Naar aanleiding van twee personeelwissels in 2009 (bij BBL en NP) werd de aanpak van de gemeentebezoeken doorgelicht. Uit het overleg met de nieuwe Tandemambassadeurs juni 2009 bleken er een aantal knelpunten te zijn inzake voorbereiding en opvolging. Er werden

nieuwe afspraken gemaakt en nieuwe procedures en hulpmiddelen ontwikkeld om deze knelpunten op te lossen.

• **Betrekken van verenigingen (lokale achterban bij de Tandembezoeken)**

Naast de gemeentebezoeken werd in 2009 ook aandacht besteed aan het betrekken van onze lokale achterban bij de Tandemprojecten. Hiertoe werden in 2009 de volgende stappen gezet:

- de BBL ambassadeur zit 6-wekelijks samen met de West-Vlaamse Milieufederatie en de Limburgse Milieukoepel, en brengt hen op de hoogte van de gevoerde en geplande bezoeken.
- lokale lidverenigingen worden via mail of telefonisch op de hoogte gebracht van een gepland bezoek en gevraagd relevante info over (mogelijke) samenwerking met de gemeente aan de ambassadeur te bezorgen.

• **Terugkoppeling gemeentebezoek met Caplo, VVSG, VVP en provincies**

Naar aanleiding van een overleg met VVP en CAPLO op 31 maart werd er afgesproken om terug te koppelen met de provincies bij bezoeken. Dit is structureel uitgevoerd. Indien er specifieke vragen waren over de SO werd er altijd contact genomen met CAPLO.

3.3 Tandem biedt jaarlijks een aantal verenigingen en/of gemeenten een begeleiding

Tandem begeleidt jaarlijks een aantal gemeenten en verenigingen bij hun werking in het kader van de samenwerkingsovereenkomst 'milieu' of bij een milieu- of participatieproject. Het kan zowel gaan om een milieuproject dat door een gemeente en een vereniging samen wordt uitgewerkt als om een participatieproject waarbij het verenigingsleven of de bevolking nauwer betrokken wordt bij het beleid van de gemeente.

Verslag 2009

7 begeleidingen werden opgestart in 2008 maar worden in 2009 verder gezet.
14 nieuwe begeleidingen werden opgestart in 2009. Hiervan worden er 5 verder gezet in 2010.

Indien mogelijk worden er uit de begeleidingen inspiratie gehaald voor een nieuwe kofferfiche of voor extra ondersteunend materiaal bij bestaande kofferfiches. Zo is er uit de begeleidingen 'samenaankoop isolatie' een fiche gedistilleerd worden, met een uitgebreid actiekit, ook de begeleiding van speelzones leidde tot een projectfiche met actiekit.

Projecten 2008 afgewerkt in 2009

TB08_02	Halle	Uitbouwen van een speelbos in Halle	VBV
TB08_10	KVLV	klimaat bij KVLV: gemeentelijk engagement	Ecolife
TB08_13	Sint-Niklaas	Samenaankoop zonne-energie	VIBE
TB08_14	Houthulst	Campagne ecologische voetafdruk	WWF
TB08_15	Zwevegem	Campagne ecologische voetafdruk	WWF
TB08_16	Schoten	Campagne ecologische voetafdruk	WWF
TB08_17	Dilsen-Stokkem	Campagne ecologische voetafdruk	WWF

Nieuwe begeleidingen in 2009

TB09_01	Wingene	Inrichting speelzone Wingene	VBV
TB09_02	Mechelen	Isoleer je Rijk	Dialogo
TB09_03	Antwerpen	Gemeentelijke samenaankoop isolatie	VIBE
TB09_04	Kapellen	Milieuweek 'zonder is gezonder' Kapellen	Velt
TB09_05	Laakdal	Laakdal kiest voor duurzaam voedsel	Velt
TB09_06	Beringen	Campagne ecologische voetafdruk	WWF

TB09_07	Harelbeke	Campagne ecologische voetafdruk	WWF & Ecolife
TB09_08	ACW	Duurzame ontwikkeling	Ecolife
TB09_09	Sint-Gillis-Waas	campagne ecologische voetafdruk	WWF
TB09_10	Dilsen-Stokkem	Speelzone overleg Dilsen-Stokkem	VBV
TB09_11	Oosterzele	Speelzone in Oosterzele	VBV
TB09_13	Pajottenland	Samenaankoop isolatie	VIBE
TB09_14	Leuven	Samenaankoop isolatie	VIBE
TB09_15	Gent	Samenaankoop isolatie	VIBE

Begeleiding VBV Speelzone te Oosterzele

Oosterzele was één van de projectgemeenten in het DuLoMi-project 'Realiseren en inrichten van speelbossen op gemeentelijk niveau' (2004). Door problemen met het verwerven van de grond is het project nooit van de grond gekomen. Dit tot grote ergernis van de lokale jeugdverenigingen. Toen in 2009 eindelijk gronden beschikbaar kwamen, vroeg de toenmalige milieuambtenaar Ronny Meerpoel een Tandembegeleiding aan. Hij vroeg de hulp van VBV bij de inspraak van de jongeren, het opstellen van een inrichtingsplan en de begeleiding bij het officialiseren van de speelzone. Door een wissel van ambtenaar werd de begeleiding uiteindelijk ietwat anders ingevuld als gepland. Maar het resultaat is opmerkelijk. Door de begeleiding kwam het hele speelzone-proces in een stroomversnelling. Toen de nieuwe milieuambtenaar in oktober 2009 aan haar nieuwe job begon, stond de realisatie van de speelzone nog niet eens op de agenda van het schepencollege. Tijdens de maanden oktober, november en december gaf het schepencollege zijn ja-woord, werden de jeugdverenigingen gehoord en werd een inrichtingsplan getekend. En in maart 2010 wordt het eerste deel van het speelbos aangeplant samen met scholen, jeugdverenigingen en jonge ouders. En de jeugdverenigingen? Bij het tweede bezoek aan de jeugdraad, toen het inrichtingsplan werd voorgesteld, geloofden ze hun oren niet dat het speelbos eindelijk realiteit wordt!

Eliza Romeijn-Peeters -- VBV

Samen isoleren met een isolatieslag

In vergelijking met onze buurlanden zijn Belgische daken ondermaats geïsoleerd. Wel jammer, als je weet dat ons dak zorgt voor 30% van onze energieverliezen. Er gebeurt heel veel sensibilisatie rond het thema, maar tussen weten en uitvoeren blijft een grote afstand. Vanuit Tandem stimuleert VIBE gemeenten en lokale verenigingen om hun inwoners hierin te adviseren en begeleiden.

De stad Antwerpen was geïnteresseerd om een 'zonnslag' te organiseren: een samenaankoop van zonnepanelen. VIBE vzw wees de stad op de trias energetica, en stelde voor om in eerste instantie de inwoners aan te zetten om hun daken massaal te isoleren. De stad ging meteen akkoord en koos voor een hoger ambitieniveau dan wat de huidige isolatiewetgeving oplegt. Dit is een voorwaarde voor een gratis Tandembegeleiding van VIBE vzw.

Samen met vzw Recyclant van de stad Antwerpen stelden we een aantal voorwaarden op voor deelname aan de actie. Er werd een minimumdikte van 18 cm vereist ($\lambda = 0.04$ W/mK). Ook een onderdak en een luchtdichte afwerking werd verplicht. Dit is strenger dan de vereisten voor de premies, maar meer gericht op de toekomst. Daarenboven koos de stad voor bio-ecologische isolatiematerialen.

Tijdens twee geslaagde infoavonden voor de inwoners van de stad Antwerpen stelden we de actie voor, gaven we de informatie over correct isoleren en over het gebruik van bio-ecologische isolatiematerialen. Er was duidelijk interesse: in totaal volgden 160 mensen de infoavond.

Een werkgroep van inwoners van de stad Antwerpen, leden van vzw Recylant en VIBE vzw sleutelden samen aan een goede offerte-aanvraag en een duidelijk administratief dossier. Deze werden zowel naar handelaars als naar aannemers opgestuurd. Uiteindelijk werd 1 handelaar en 2 aannemers geselecteerd voor deelname aan de actie. Uit het 'interesseformulier' bleek dat heel wat inwoners niet zelf de werken wilden uitvoeren en dus een aannemer zochten. Om de grote vraag te kunnen beantwoorden, selecteerden we twee aannemers.

Op een finale investeringsavond brachten de handelaar en aannemers hun verhaal. Ze stelden hun producten en prijzen voor. De geïnteresseerde inwoners konden diezelfde avond al een contract aangaan met één van hen. Bij een handelaar is dit meteen een koopovereenkomst, bij een aannemer is dit een overeenkomst voor een eerste plaatsbezoek en het opmaken van een offerte op maat. Maar de niet-snelle beslissers kregen nog een maand te tijd om in te schrijven in de actie.

En de actie was een succes! Op de investeringsavond zelf werden al 40 'bezoek'contracten aangegaan met de aannemers. Koopovereenkomsten met de handelaars werden pas later gesloten omdat de inwoners alles eerst nog willen opmeten.

*Deze actie was het begin van een hele reeks aanvragen. In 2009 kwamen aanvragen vanuit 7 gemeenten in het Pajottenland, 6 gemeenten rondom Leuven en ook de stad Gent organiseert nu een samenaankoop. In 2009 kwamen ongeveer **600 inwoners** luisteren op de verschillende info-avonden. Sommige van deze begeleidingen met info-avonden lopen verder in 2010.*

*Een kant-en-klaar aanbod spreekt duidelijk heel wat mensen aan die door de bomen het bos niet meer zien. En niet alleen het aantal aanwezigen wijst op een succesvolle formule: door samen aan te kopen, is er een **gemiddelde korting van zo'n 10%**, niet alleen op materialen, ook op diensten van aannemers. Wegens het succes hebben we uit de ervaring uit de eerste begeleiding ook een **projectfiche** met een uitgebreide **actiekij** gedistilleerd.*

Katrien Biesbroeck -- VIBE

3.4 Tandem is een actief aanspreekpunt voor alle actoren die betrokken zijn bij duurzaam lokaal milieubeleid

Tandem vormt een actief aanspreekpunt voor de partners voor wat betreft hun werking inzake duurzaam lokaal milieubeleid. Tandem netwerk actief met alle actoren die betrokken zijn bij duurzaam lokaal milieubeleid en is aanwezig op bijeenkomsten waar veel doelpubliek aanwezig is.

Provinciale- en Tandemtrefdag 2009:

*Tandem maakte de **milieutrefdag** ook bekend aan de middenveldorganisaties. De regionale landschappen, de intercommunales, de provinciale milieudiensten, de verenigde verenigingen kregen een uitnodiging toegestuurd van deze trefdag. Tijdens de milieutrefdag op 4 juni konden de deelnemers tijdens de pauzes kennis maken met de campagnes van diverse Vlaamse verenigingen. Naast de Tandempartners hebben ook Trage Wegen, de 5 Vlaamse provincies, LNE, Autopia, Komosie en EVA vzw een informatiestand.*

Provinciale trefdagen: Tandem was op alle trefdagen vertegenwoordigd:

- 5 mei - Limburg: presentatie in het plenaire gedeelte en een stand (aanwezig Katleen)
  - 8 september - West-Vlaanderen: 2 workshops
Lokaal Kyoto-protocol: 11h30 tot 12h30 en 15h00 tot 16h00 (aanwezig Bernard, Tim)
  - 21 september - Vlaams-Brabant (aanwezig Eliza, Annelore, Inge)
  - 28 september - Antwerpen (aanwezig Katleen, Eliza)
  - 2 oktober - Oost-Vlaanderen: korte toelichting van het Tandem aanbod in de CAPLO-presentatie (Katleen De Paepe) (aanwezig Melinde en Isabel)
- Foto: Infomarkt trefdag*

Overzicht externe contacten 2009:

- **5 mei provinciebestuur Limburg: trefdag voor gemeenten:** toelichting (ongeveer 30 min.) over Tandem en voor info over de interessante projecten die we in Limburg hebben begeleid/gesteund

- 7 maart, jaarlijkse vormings- en raadsledendag **Groen!** Weinig volk, maar veel interesse voor Tandem.

- 22 april, contact met **LNE cluster Hinder**. Begin 2009 had Tandem een algemeen overleg met LNE. Hierop werd afgesproken dat Tandem ook per cluster zou samen zitten. De cluster hinder nam het initiatief omdat er binnen de samenwerkingsovereenkomst rond het thema hinder weinig projecten worden ingediend. Doel van dit overleg was dan ook te brainstormen over mogelijkheden om samen te werken rond hinder Lichthinder, Geluidshinder, Geurhinder.

- 28 april, **trage wegen in 't groen:** Tandem was mede-organisator en was aanwezig met een stand. Er waren 150 deelnemers. Er is veel interesse om rond trage wegen te werken. Een idee is om hier een kofferfiche van te maken. In het verleden werd echter beslist om dat niet te doen aangezien Trage wegen vzw geen Tandempartner is, is het niet duidelijk in hoeverre ze vragen van individuele gemeenten kunnen opvolgen. Tandem communiceert wel steeds over hun acties en initiatieven.

- Contacten met ACW

Jaarthema voor het werkjaar 2009-2010 van het ACW is duurzame ontwikkeling. ACW heeft al contact opgenomen met verschillende Tandempartners: SLA21, Ecolife, BBL. Ze focussen op twee instrumenten: enerzijds een berekeningsmodel opstellen (DIM-project) rond CO2uitstoot. Hierin wordt zowel aandacht besteed aan wonen, voedsel,... Anderzijds zal het ACW ook werken met de duurzaamheidspiegel. Ook Natuurpunt had reeds contact met ACW rond het project "zonnen voor meer natuur". Hier is echter geen verdere samenwerking uit verder gevloeid. Het ACW staat open voor samenwerking, maar willen de invulling toch zoveel mogelijk laten doen door eigen personeel.

- Contact met OKRA

Tandem had overleg met OKRA (een deelvereniging van ACW) omdat zij nog op zoek zijn naar kant-en-klaar acties rond duurzaamheid (contactpersoon: Piet Elsen).

- Contact met stuurgroep vergroening jeugdlokalen

Deze stuurgroep begeleidt het LNE-project dat een boek wil opstellen waarin 30 verschillende voorbeeldprojecten worden beschreven van jeugdterreinen die omgevormd

worden tot een avontuurlijk vergroend speelterrein. 2 x 15 jeugdverenigingen zullen de kans krijgen om gratis een "groene" make-over van hun terrein uit te voeren. Er is hiervoor zeer veel interesse, men ontving reeds 132 inzendingen. VBV begeleidt dit project.

- Contact met **groen-blauw-rood vzw**

Ecolife had, op uitnodiging van deze jonge, kleine vzw uit Balen, contact over eventuele samenwerkingsmogelijkheden. Deze vzw is nog in opstartfase en moet nog bekijken waaromtrent ze effectief willen werken. Hij zou zich wel willen richten op het verspreiden van informatie naar gemeenten toe. Ecolife ziet op dit moment nog geen samenwerkingsmogelijkheden.

- Contact met **Globelink**

Globelink biedt in een heel aantal spelen een virtueel stadsspel voor jongeren aan rond klimaat. In 5 steden waar dit spel wordt gespeeld daagt Globelink jongerengroepen uit om daadwerkelijk actie te ondernemen om hun CO2 uitstoot te verminderen. Dit in samenwerking met lokale ambtenaren. Ze streven naar een samenwerking tussen jongerengroepen, lokale overheden, stadsdiensten en lokale middenveldorganisaties om het draagvlak, de impact en het duurzaam karakter van het project te vergroten. Dialoog begeleidt op dit moment een project "isoleer je rijk!" in Mechelen. Hierbij zal samengewerkt worden met Globelink.

- **Caplo 13/10:** over beoordeling SO, onderdeel milieuraad. Het ging vooral over de samenstelling (wat is een milieuvereniging en wat niet?), over de rapportering, over de milieuraad-website,...

- **Stichting Natuur en Milieu 28/9/09:** Infovergadering over de bijen door Frits Backer van de Stichting Natuur en Milieu (Nederlandse milieukoepel) kwam de Nederlandse bijencampagne voorstellen aan BBL, Natuurpunt en velt. Er is interesse om ook in ons land een bijencampagne op te starten, zo mogelijk nog tijdens het biodiversiteitsjaar. In november zitten de drie verenigingen hiervoor opnieuw samen.

Duurzame ontwikkeling: ACW gaat er voor

Dit jaar kiest ACW resoluut voor het thema duurzaamheid. Via haar DIM plan zet ACW haar afdelingen aan om hun eigen CO2-uitstoot te verminderen. 6 maanden lang wordt in de afdelingen gewerkt met tips, spaarkaarten en scorekaarten. De ACW-mandatarissen worden aan het werk gezet met een aangepaste light-versie van de Duurzaamheidsspiegel, die VODO samen met ACW ontwikkelde.

Om 'duurzaam leven' tastbaar voor te stellen, werd een omgebouwde marktwagen aangekleed met informatie rond 'duurzaam wonen en bouwen'. De marktwagen toert al enkele maanden door Vlaanderen langs markten en festivals. Speciaal daartoe opgeleide vrijwilligers gidsen de bezoekers doorheen de marktwagen.

Voor de actie 'samenaankoop dakisolatie' is een voltreffer. Samen met KWB is ACW er in geslaagd om in Limburg alleen al meer dan 5000 woningen te isoleren. Zo koppelt ACW informatie aan concrete acties om de CO2-uitstoot van de huishoudens te reduceren. Ecolife ondersteunt via een Tandembegeleiding lokale ACW-afdelingen. Hiervoor werden 2 sporen ontwikkeld. Als eerste spoor biedt Ecolife concrete methodieken aan waarmee ACW-afdelingen lokaal aan de slag kunnen om een brede achterban (alle ACW leden zoals KAV, KWB, CM, enz) te sensibiliseren en aan te zetten tot duurzame gedragsverandering. Deze methodieken sluiten aan bij de inhoudelijke thema's uit het DIM-plan (voeding, energie, mobiliteit, duurzaam aankopen).

Een tweede spoor is het informeren en activeren van ACW mandatarissen en leden van de MINA-raad bij het uitwerken van een duurzaamheidsstraject in hun gemeente. De

beleidsmatige aanpak en de opvolging van de verschillende stappen staat hierbij centraal. De projecten uit de Tandemkoffer en de duurzaamheidsspiegel worden als vertrekbasis genomen.

Ingrid Pauwels -- Ecolife

Doelgroepen:Socio-culturele verenigingen

Gemeenten blijken veel gemakkelijker de weg naar Tandem te vinden dan verenigingen. Dit heeft enerzijds te maken met de contractuele verplichtingen die gemeenten hebben wanneer ze de samenwerkingsovereenkomst ondertekenen. Tandem heeft een aanbod dat complementair is met de voorwaarden beschreven in de samenwerkingsovereenkomst. Tandem kan met andere woorden de gemeente ondersteunen in de uitvoering van hun beleidsverbintenissen. Dit maakt dat onze projecten erg aantrekkelijk zijn voor deze doelgroep. Anderzijds lijkt het thema natuur en milieu te hoogdrempelig voor verenigingen die in hun dagelijkse werking niet werken rond deze thema's. Toch zien we hier een evolutie in. Klimaat en energie worden steeds vaker opgenomen door deze verenigingen. Natuur lijkt een moeilijker thema te zijn. Maar ook hier zien we de eerste tekenen van een meer bewuste omgang met dit onderwerp. Zo werkt Pasar drie jaar lang rond het thema 'Buur Natuur', natuur in de nabije omgeving, en plantte de Gezinsbond al menig Gezinsbos, vaak samen met de gemeente en de lokale Natuurpuntafdeling.

Naar aanleiding van het jaarthema van Tandem 'Biodiversiteit' en op vraag van Pasar ontwikkelden we een brochure rond biodiversiteit op maat van socio-culturele verenigingen. Deze brochure kwam tot stand in nauw overleg en samenwerking met Pasar, Gezinsbond, KAV, OKRA, Heemkunde-Vlaanderen en curieus. En bevat heel wat tips en ideeën om rond natuur en biodiversiteit aan de slag te gaan. De brochure werd in grote oplage (7.750 exemplaren) verspreid naar de lokale afdelingen van de betrokken verenigingen met de oproep om aan de slag te gaan rond dit thema. Naar aanleiding van deze brochure schreven we ook bijdrages voor de infobladen van een aantal verenigingen (Gezinsbond, Heemkunde Vlaanderen, ...).

Annelore Nys -- Natuurpunt

4. De Stimulerende functie

De stimulerende functie omvat het eigen aanbod van Tandem voor de doelgroep. De stimulerende functie houdt het ontwikkelen van initiatieven in, die een stimulans bieden om een duurzaam lokaal milieubeleid op te zetten en de NGO-sector en de lokale overheid actief op elkaar te doen inspelen, met specifieke aandacht voor onderwerpen die in de gemeentelijke en provinciale samenwerkingsovereenkomsten aan bod komen.

4.1 Tandem voorziet in een vormingsaanbod voor milieuraadsleden en lokale milieuvrijwilligers

Tandem voorziet in een vormingsaanbod voor milieuraadsleden en lokale natuur- en milieuvrijwilligers en burgers betrokken bij het lokaal milieubeleid. Dit vormingsaanbod bestaat enerzijds uit een cursus die door Tandem ontwikkeld werd in 2003 en die jaarlijks wordt geactualiseerd en anderzijds uit eenmalige vormingsmodules van één dagdeel (of twee). De doelgroep bestaat in de eerste plaats uit vertegenwoordigers van verenigingen in milieuraaden en actieve leden van lokale natuur- en milieuverenigingen. Tandem voorziet tevens in informatie voor milieuraaden en lokale natuur- en milieuvrijwilligers en burgers betrokken bij het lokaal milieubeleid. Deze achtergrondinformatie bestaat uit inhoudelijk dossiers (inclusief met voorbeeldadvies). Deze kunnen, indien gewenst, worden toegelicht tijdens een vorming. Tandem houdt rekening met bestaande initiatieven zoals bijv. zelftest milieuraaden, www.milieuraad.be...

Verslag 2009

Cursus voor milieuraadsleden

Deze cursus werd in mei 2009 georganiseerd in West-Vlaanderen (afwisselend in Menen en Zwevegem). De cursus bestond uit vier avondlessen (5, 12, 19 en 26 mei):

- 1 les over de gemeentelijke begroting
- 2 lessen over de werking van de milieuraad
- 1 les over ruimtelijke ordening

Deze cursus voor milieuraadsleden werd volledig gesubsidieerd door de provincie West-Vlaanderen. Voor deze cursus schreven 12 mensen zich in. Zeven cursisten volgden de eerste les, elf cursisten volgden de tweede les en telkens acht cursisten volgden de laatste les. Opvallend tijdens deze cursus was het 'shop'-gedrag van de cursisten. Vrijwel alle ingeschreven cursisten hebben 1 of meerdere lessen bijgewoond maar slechts een aantal mensen volgden consequent alle lessen. Uit de evaluaties bleek dat de cursisten over het algemeen tevreden waren over de inhoud, de manier van werken en de organisatie van de cursus. Bovendien gaven alle deelnemers aan dat de cursus voldeed aan hun verwachtingen. Ook de nieuwe les rond ruimtelijke ordening werd positief geëvalueerd.

Deze cursus kende niet het gewenste succes wat betreft deelnemersaantal. Om die reden werd even gedacht de cursus te annuleren. De inzet en interesse van de cursisten was echter zeer groot en de cursisten vroegen expliciet om de cursus toch zeker te laten doorgaan.

Vormingen voor milieuraadsleden

'Werking van de milieuraad'

Er vonden begin 2009 2 vormingsavonden plaats over de werking van de milieuraad :

- 21/1, Affligem
- 5/5, Meeuwen-Gruitrode

De vormingsavond te Meeuwen werd georganiseerd in samenwerking met de MINA-raad van Meeuwen. Meeuwen heeft sinds vorig jaar opnieuw een milieuraad in het leven geroepen. Deze milieuraad kampt echter met een aantal opstartproblemen. De raad weet niet goed wat de werking van een milieuraad kan inhouden. Er waren 12 aanwezigen. Ook de schepen en milieuableider waren aanwezig. De aanwezigen waren zeer tevreden over deze vormingsavond en waren gemotiveerd om te werken aan de uitbouw van een actieve milieuraad.

'Ruimtelijke ordening'

In het najaar van 2009 werd gestart met een reeks van vormingen over de vernieuwingen in de wetgeving rond ruimtelijke ordening. Er vonden 3 vormingsavonden plaats :

- 27/10, Asse : 23 deelnemers
- 29/10, Leuven : 21 deelnemers
- 16/12, Brugge : 32 deelnemers

Deze vormingsavond werd ingericht n.a.v. recente veranderingen in de wetgeving op het vlak van ruimtelijke ordening. Begin 2009 werd het Decreet Ruimtelijke Ordening grotendeels herschreven. Kort nadien volgde een nieuwe codificering met de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening. Samen met het vernieuwde decreet kwam een nieuw Decreet Gronden en Pandenbeleid tot stand. Ondertussen werd ook een hele reeks uitvoeringsbesluiten gewijzigd of vervangen. Op het programma stond onder andere:

- *Wat zijn de krachtlijnen van de nieuwe Vlaamse ruimtelijke ordening en van het grond- en pandenbeleid?*
- *Wat is de plaats van de gemeente daarin?*
- *Hoe kunnen gecoro's, gemeentelijke milieuraden en lokale natuurbehouds- en milieurorganisaties daarop inspelen?*

Lesgever was specialist milieurecht Paul Stryckers, directeur van het CVN, lector milieurecht aan de Plantijnhogeschool en voorzitter van de gecoro van Zoersel.

Vormingen voor lokale natuur- en milieuvrijwilligers

'Biodiversiteit in jouw gemeente'

Er vonden in het voorjaar 3 vormingsavonden plaats over biodiversiteit in de gemeente :

- 23/3, Gent : 28 inschrijvingen, 24 aanwezigen, 22 ingediende evaluatieformulieren
- 30/3, Leuven : 30 inschrijvingen, 17 aanwezigen, 15 ingediende evaluatieformulieren
- 1 /4, Antwerpen : 17 deelnemers

Programma van de vormingsavonden:

- *Biodiversiteit van a tot z: een expert legt uit waarover biodiversiteit gaat en waarom behouden zo belangrijk is. Dit alles overgoten met een saus van interessante voorbeelden en cijfers uit Vlaanderen.*
- *Biodiversiteit van globaal naar lokaal: een boeiende uitéénzetting over de afspraken die gemaakt werden op Europees, Vlaams en provinciaal niveau om biodiversiteit te verhogen. De nadruk ligt evenwel op wat lokale overheden, burgers en verenigingen al dan niet samen kunnen doen om te zorgen voor meer biodiversiteit in Vlaanderen.*
- *Biodiversiteitsacties: Originele schets van (succesvolle) publieksactiviteiten rond biodiversiteit maar ook tips en tricks rond potentiële partners, planning van een actie en leuke methodieken voor tijdens een wandeling.*

'Wervend schrijven'

De vormingsreeks over wervend schrijven, die eind 2008 werd opgestart, werd in het voorjaar van 2009 afgerond met 2 sessies op zaterdagmiddagen:

- 14/3, Hasselt: 15 deelnemers

- 16/5, Roeselare: 17 inschrijvingen, 15 aanwezigen, 12 ingediende evaluatieformulieren

De vorming was bedoeld voor lokale natuur- en milieuvrijwilligers die al dan niet regelmatig tijdschriften, folders, nieuwsbrieven schrijven. Volgende vragen werden behandeld: Hoe schrijf je wervende teksten voor artikels, folders of nieuwsbrieven? Hoe laat je teksten écht werken? Hoe stop je er de overtuigingskracht van een persoonlijke dialoog in?, enz. Tijdens deze training werd vertrokken vanuit de praktijk van iedere deelnemer en werd advies op maat gegeven. De deelnemers kregen ook de mogelijkheid om hun folders, ledentijdschrift, nieuwsbrieven op voorhand op te sturen. Lesgever was Mark Van Bogaert, zelfstandig schrijftrainer en schrijver van teksten voor (e-) mailings, magazines en websites voor bedrijven en socialprofitorganisaties.

Vormingsfiches voor milieuraadsleden

Tandem ontwikkelde een publicatiereeks 'Beter Adviseren' voor milieuraadsleden. In elk dossier is er over een actueel thema achtergrondinformatie en een modeladvies opgenomen waarmee de milieuraad kan aan de slag gaan.

In het voorjaar van 2009 werden **2 dossiers** ontwikkeld:

Dossier X: Biodiversiteit

Dossier XI: Organiseren van een open milieuraad.

Kadervorming lichthinder

Om voor de "Nacht van de duisternis" over voldoende gidsen te beschikken die in hun gemeente kunnen worden ingezet ondersteunde Tandem 5 kadervormingscursussen (1 in elke provincie) georganiseerd door Natuurpunt Educatie en Preventie lichthinder VZW.

4.2 Tandem maakt een overzicht op van beschikbare sprekers over allerlei milieuthema's en stelt sprekers gratis ter beschikking van verenigingen.

Tandem ontwikkelt een aanbod van vormingsessies voor verenigingen en milieuraadsleden over inhoudelijke milieuthema's, al dan niet uit de samenwerkingsovereenkomst. Milieuverenigingen kunnen gratis beroep doen op sprekers van de Tandempartners. Op basis van het overzicht van beschikbare sprekers over allerlei milieuthema's signaleert Tandem het tekort aan lesgevers over bepaalde thema's en/of het ontbreken van vormingsessies over bepaalde thema's.

Verslag 2009

Er werden 55 spreekbeurten gegeven in 31 gemeenten, waarvan 54 % werden aangevraagd door verenigingen. In totaal waren er meer als 1400 deelnemers aanwezig, gemiddeld waren er 29 deelnemers per spreekbeurt.

De vorm van het sprekersaanbod op de website werd veranderd, zodat het zoeken naar een spreker gericht en overzichtelijker kan gebeuren. Hiervoor werd gebruik gemaakt van de website www.verlicht.be

Tandem-infosessies over dakisolatie groot succes

In het voorjaar stapte Pol Geysen, educatief medewerker van de Gezinsbond West-Vlaanderen naar de gemeente Alveringem om samen een infosessie te organiseren rond dakisolatie. De gemeente was onmiddellijk bereid om mee te werken en stelde een zaal ter beschikking. Verenigingen en gemeenten die samenwerken rond milieuthema's kunnen

steeds een beroep doen op Tandem. De kost van de infosessie werd gefinancierd door Tandem.

Zowel de Gezinsbond als de gemeente maakten intensief publiciteit voor deze infosessie, met een heel mooi resultaat tot gevolg. Maar liefst 148 inwoners kwamen opdagen op de infoavond. 'Door de grote opkomst was de organisatie niet evident, maar alles is goed verlopen dankzij de goede samenwerking tussen de gemeente, Dialoog vzw en de Gezinsbond', liet Pol weten.

De reacties van de deelnemers bevestigen dat het een interessante avond was en dat heel wat mensen weer een hoop tips hebben meegenomen om de isolatie van hun dak aan te pakken. 'De infosessie is een goede aanvulling op het planadvies dat ik ontving van Zonnewindt vzw', laat een van de deelnemers ons weten.

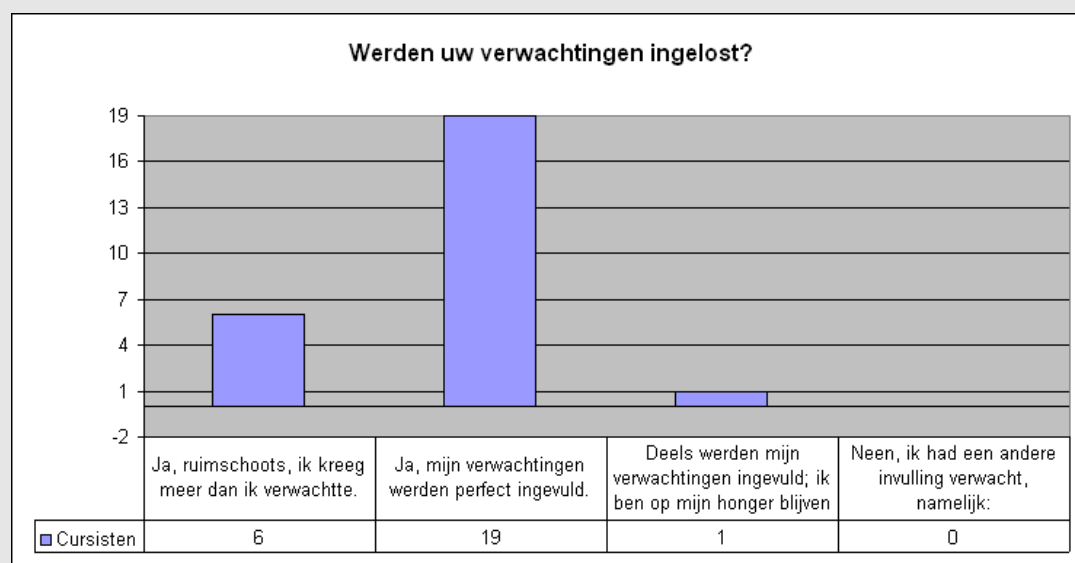
Een gelijkaardige infosessie in de gemeente Haaltert scoorde met 160 deelnemers zelfs nog beter.

In 2009 heeft Dialoog in het kader van Tandem 10 infosessies over "Wat is duurzaam Bouwen" en Dakisolatie" gegeven verdeeld over alle Vlaamse provincies. In totaal waren 723 deelnemers.

Inge Pauwels -- Dialoog

Spreekbeurten Bosinitiatieven

In het najaar 2009 organiseerde VBV, in het kader van Tandem, samen met Inverde 5 spreekbeurten naar aanleiding van het nieuwe Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de toegankelijkheid van de bossen en de natuurreservaten'. Het doelpubliek waren bouseigenaars en milieuambtenaren. VBV gaf er een spreekbeurt over initiatieven die een gemeente en/of eigenaar kunnen nemen om zijn bos bij het brede publiek extra bekendheid te geven. Als afsluiter werd aan de aanwezigen gevraagd om een evaluatieformulier in te vullen. 26 aanwezigen vulden het formulier in. En wat blijkt? 19 onder hen meldt 'Mijn verwachtingen werden perfect ingevuld.' En 6 lieten zelfs weten 'Ik kreeg meer dan ik verwachtte'. Een pluim voor de lesgevers, maar vooral een bewijs dat dit een onderwerp een spreekbeurt waard is.

Eliza Romeijn-Peeters -- VBV

4.3 Tandem organiseert werksessies voor gemeenten en/of verenigingen over concrete werkvormen of lopende campagnes

Tandem organiseert voor groepen van verenigingen en/of gemeenten werksessies over een projectmodel, een participatiemodel of een bestaande milieucampagne. Deze werksessies zetten hen op weg om het model of de campagne uit te voeren in de eigen werking. De sessies worden gebracht op bestaande bijeenkomsten van de doelgroepen, zoals bvb. regiobijeenkomsten van duurzaamheidsambtenaren of vergaderingen van milieuverenigingen.

Verslag 2009

Er werden in 2009 64 werksessies georganiseerd, met meer als 1400 deelnemers in totaal, gemiddeld waren er 27 deelnemers per werksessie. Van de 64 werksessies zijn er 30 uitgevoerd in kader van klimaatwijken. Daarnaast zijn er o.a. verschillende werksessies rond speelzones, ecologische voetafdruk en een busreis naar Eva Lanxmeer georganiseerd.

Studiedag Trage Wegen in 't Groen

130 mensen ontdekken de ecologische waarden van trage wegen

"De gezamenlijke noemer van mobiliteit, natuur en recreatie" Met die stelling was de toon van de dag gezet. Voorzitter Erik Grietens, die de 'honneurs' van de dag waarnam, liet duidelijk verstaan waar het om draait: het ecologisch belang en potentieel van de trage wegen valt perfect te rijmen met het louter functionele en is bovendien een meerwaarde voor recreatie. Het belang voor de natuur valt niet te ontkennen. Kris Decler van het Instituut voor natuur- en bosonderzoek gaf heldere cijfers: méér dan de helft van de Vlaamse flora vinden we bijvoorbeeld terug in onze wegbermen.

Prikkeldraadnatuur

Woorden als 'prikkeldraadnatuur' en 'restnatuur' sieren voortaan onze vocabulaire. Wim Veragtert van Natuurpunt Educatie toonde ons die planten en beesten. Hij kwam tot dezelfde vaststelling: zelfs onze 'algemene' fauna en flora is niet meer zo algemeen, ze trekt zich terug in deze 'restnatuur'. Pinksterbloemen? Niet eens zo lang geleden kleurden onze weilanden paars. Vandaag staan alleen nog de wegbermen er vol van. Trage wegen houden dus in belangrijke mate onze natuurkwaliteit buiten de natuurreservaten op peil. Zowel Kris als Wim gaven aan dat totnogtoe hierover eigenlijk bijzonder weinig onderzoek is gebeurd.

De praktijk: gemeenten aan de slag

Inge Dooremont van het Regionaal Landschap Zenne, Zuun en Zoniën is al enkele jaren bezig met trage wegen. Met een 'groene ring' rond Halle toonde ze aan dat gemeenten niet eens zo gigantisch veel inspanningen moeten leveren om een grote meerwaarde voor mens, natuur en landschap te creëren. Wim Deroo van invoegbedrijf Pro Natura liet ons dan weer duidelijk zien dat trage-wegenaanleg en -onderhoud niet noodzakelijk een kwestie is van grondverzet en dure materialen.

Verweven, of toch maar beter scheiden?

De ochtend sloten we af met een debat tussen lokale bestuurders en sectorverantwoordelijken (Boerenbond - landbouw, Pasar - recreatie en Natuurpunt). Meteen ook de belangrijkste tegenstelling: Bert Meulemans (Boerenbond) liet duidelijk verstaan dat voor de landbouw de mobiliteitsfunctie van de wegen het belangrijkste is, de andere panelleden pleitten voor een evenwaardige benadering van de functies. Eensgezindheid bestond er wel inzake de oprukkende verharding: in het buitengebied blijkt er niemand echt vragende partij te zijn... Enkele pittige vragen uit het publiek deden ons warmlopen voor de namiddag.

Excursies en workshops

Net op tijd gaven de wolken plaats voor een droge excursienamiddag per fiets naar de Brechtse heide, waar de deelnemers konden kennismaken met die mooie natuur waarover al een hele ochtend sprake. Ook de deelnemers aan de 5 workshops bleven gemotiveerd. Vooral als het gaat over het concreet aanpakken van trage wegen in het kader van natuur én recreatie samen, zoals gebeurde in het wandelknooppuntennetwerk Heuvelland laaiden de emoties op. Zachte waarden houden ook rust en stilte in, wat Dirk Sturtewagen van Centrum Waerbeke ons duidelijk maakte. Vrijwilligerswerk rond trage wegen hoeft niet onder te doen. In Lanaken combineert de Natuurpunt-afdeling erfgoedexpertise en terreinkennis. Pieter De Roovere van Arcadis deed met ons een inrichtingsoefening zonder asfalt of beton. En dat historische lijnen in het landschap nog heel wat te betekenen kunnen hebben voor het trage-wegenbeleid van vandaag werd duidelijk in de workshop met Sarah Van Geit van de provincie Vlaams-Brabant. De grote interesse, de discussies en de blijvende vraagtekens doet ons -samen met alle organisatoren- alvast terugblikken op een geslaagde studiedag. En we bedanken onze steunende partners én de gemeente Zoersel voor de accommodatie.

Presentaties en achtergronden

Trage wegen in 't Groen is geen eindpunt. Presentaties, verslagen en achtergrondinformatie over de behandelde onderwerpen vind je vanaf nu terug op onze website in [een aparte pagina van de webbibliotheek](#). We stimuleren zo verdere kennisontwikkeling, goede praktijken én onderzoek over het thema.

Trage Wegen in 't Groen is een organisatie van: VVSG, Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO), Regionaal Landschap De Voorkempen, Regionaal Landschap Schelde en Durme, Regionaal Landschap Zenne, Zuun en Zoniën, Natuurpunt vzw, Natuurpunt.Educatie, Trage Wegen vzw, Pasar vzw.

Met de steun van Tandem

Deze infodag is inhoudelijk ondersteund door de medewerking van Iris Lauwaert en financieel ondersteund met 500€ voor de huur van de fietsen.

Bijzonder veel interesse voor het langste natuurgebied van ons land... de trage wegen.

De belangrijkste tegenstelling: "mobiliteit is de hoofdfunctie" tegenover "alle functies zijn even belangrijk. Overeenstemming: in het buitengebied ligt al genoeg asfalt.

Foto's: studiedag Trage wegen in 't groen

4.4 Tandem-projectenfonds voor verenigingen

Verenigingen kunnen beroep doen op het Tandem-projectenfonds voor financiële ondersteuning. Het fonds stelt jaarlijks 12.500 euro ter beschikking.

Verslag 2009

*Verenigingen die samen met hun gemeente een activiteit rond milieu en natuur organiseren, kunnen een beperkte financiële steun krijgen. Projecten die creatief zijn en inspirerend voor anderen krijgen de voorkeur. Tandem geeft **maximaal € 500** voor communicatieve en logistieke uitgaven voor een duurzaam project. Voor **eenmalige** Tandemactiviteiten (bvb. Tandemactiviteiten in het kader van de 'Dag van de Aarde') wordt de Tandemsubsidie teruggeschroefd naar **maximum € 100** in plaats van ook €500. Dit is het gevolg van het **succes in 2008**, waardoor we ons genoodzaakt voelden om de pot wat beter te verdelen. Het subsidiereglement werd aangepast zodat nu ook investeringsuitgaven binnen soortbeschermingsprojecten in aanmerking kunnen komen voor een Tandem-subsidie. Deze investeringskosten dienen wel volledig en direct gelinkt te zijn aan het project zelf (en dus niet aan de algemene werking van de aanvragende vereniging).*

In geval hetzelfde project door de gemeente ook ingediend werd in het kader van de samenwerkingsovereenkomst 2008-2013 dient de aanvrager aan te tonen dat de gezamenlijke subsidie (samenwerkingsovereenkomst + Tandemsubsidie) niet hoger is dan 50% van de projectkosten. Tevens dient een dergelijk project steeds gepaard te gaan met communicatie en educatie naar het brede publiek toe.

Er werden 44 subsidieaanvragen goedgekeurd. Hiervan werden er 31 goedgekeurd voor 100€, 1 voor 200€ en 11 voor 500€. Voor 10 aanvragen werden er geen verslagen en bewijzen binnengebracht, deze zijn dan ook niet uitbetaald. De meeste hiervan werden verzet naar 2010. Uiteindelijk werd er voor 6225€ Tandemsubsidies uitbetaald. De daling met 2008 is te wijten aan een kleiner aantal aanvragen voor meerdaagse activiteiten(500€).

Tandem projectenfonds in de praktijk (uit Tandemmail november 2009)

Tandem vlindert I

Onze lokale biodiversiteit gaat overal achteruit, één van de diersoorten die hier enorm onder lijdt is de vlinder.

In Bilzen hebben de plaatselijke natuurverenigingen en de stad een werkgroep in het leven geroepen om acties uit te werken voor de bescherming van het dwergblauwtje, het vlindertje dat de stad in 2006 adopteerde in kader van het GALS-Project. Deze werkgroep kwam er evenwel snel achter dat de actieradius van het dwergblauwtje te beperkt was om de bevolking hiervoor te mobiliseren. Milieuschepen Guy Swennen zit de werkgroep voor en riep Bilzen uit tot vlinderstad. Ze hebben het hele jaar door verschillende activiteiten georganiseerd o.a. cursussen en wandelingen.

Daarnaast hebben een 15-tal vrijwilligers ook een grootscheepse inventaris gemaakt van de aanwezige vlinders. 62% van het grondgebied Groot-Bilzen werd gepeild. Ook alle inwoners werden opgeroepen om mee te tellen.

In december stellen ze hun resultaten voor aan de pers, maar wij kunnen je alvast het volgende verklappen: in totaal zijn er 6300 vlinders geteld van 38 verschillende soorten, zelfs 5 soorten van de rode lijst waaronder het bruindikkopje, waarvan men dacht dat het verdwenen was in Vlaanderen.

'Vlinders zijn een lust voor het oog. Zij zorgen voor net dat beetje extra, wat onze groene ruimten tot leven brengt. Het vrolijke gefladder van nectar zoekende vlinders, de verbazingwekkende groei van de rupsen, de wonderbaarlijke metamorfose van pop naar vlinder. Dat alles trachten we te bereiken met het project 'Bilzen vlinderstad', besluit Martin Stinckens één van de bezielers van het project.

2010 is voor Tandem het jaar van de biodiversiteit. Daarom hebben we dit project graag ondersteund met een subsidie van 500 euro. Heb jij ook een project in de pijplijn dat hiervoor in aanmerking komt? Laat het weten via [Tandem](#).

Tandem vlindert II

Tandem steunt ook elders nog een vlinderproject. Zo organiseert Natuurpunt Diest samen met Velt en de gemeente op 28 november een infomarkt en voordracht rond gevelgroen en groen op terrassen en balkons.

Het belang van vlinders en hoe we met bepaalde plantenkeuze de vlinders kunnen aantrekken komt er aan bod net zoals alle praktische informatie rond gevelgroen en moestuinieren tegen gevels en in bloembakken/op terrassen en balkons.

Zij zetten hun project volgend jaar verder met een wandeling en een wedstrijd met een fototentoonstelling waarbij ze alle inwoners uitdagen om een mooie gevelgroen-voortuin-vlindertuin te maken.

Zij ontvangen hiervoor een Tandemsubsidie van 100 euro.

4.5. Tandem zet naast de lopende 'klimaatcampagne' een werking rond 'biodiversiteit' op in afstemming met externe partners.

Tandem werkt in 2009 in afstemming met middenveldorganisaties, lokale verenigingen de provincies rond het thema 'biodiversiteit'. Tandem wil gemeenten aanzetten om soortenbescherming en biodiversiteit in het milieubeleid op te nemen en lokale acties uit te voeren tot behoud en ontwikkeling van de plaatselijke biodiversiteit. Aanleiding is de internationale biodiversiteitscampagne Countdown 2010 van de International Union for Conservation of Nature (IUCN). Met de Countdown 2010 campagne wil IUCN de achteruitgang van de biodiversiteit stoppen tegen 2010. Honderden partners in heel Europa werken actief mee aan deze campagne.

Tandem wil een boost geven aan campagnes als

- het 'Charter voor Biodiversiteit in Oost-Brabant' van natuurpunt Oost-Brabant, met de actieve medewerking van 10 gemeentebesturen
- adoptie van diersoorten door gemeenten (provincie Limburg en alle 44 Limburgse gemeenten)
- campagne 'Durf tuinieren zonder' van Velt

Verslag Biodiversiteitscampagne 2009

In 2007 en 2008 was het werkhema van Tandem Klimaat en Energie. Naar aanleiding van het internationaal jaar van de biodiversiteit zet Tandem in 2009 en 2010 in op biodiversiteit. De internationale doelstellingen om de biodiversiteit tegen 2010 te stoppen is niet gehaald, noch op internationaal, Europees als nationaal vlak. De volgende jaren zullen dus cruciaal zijn om het tij te keren. Gelukkig gebeuren er al heel wat acties op het terrein. Individuen, groepen en overheden zetten zich in om de lokale biodiversiteit te beschermen: natuurgebieden aankopen en beheren, tuinen ecologisch inrichten, nestkastjes ophangen, kleine landschapselementen aanplanten, ... Van deze dynamiek maakt Tandem gebruik om nog meer verenigingen en lokale besturen aan te zetten om samen de handen in elkaar te slaan.

Tandem volgt de campagne 'week van de aarde' op waarbij in 2009 biodiversiteit centraal stond. Tandem heeft daarnaast 1 webpagina, 1 brochure en 1 beter adviseren dossier ontworpen ivm de biodiversiteit en hoe men lokaal als gemeente, milieuraad en vereniging met dit thema samen aan de slag kan gaan.

De biodiversiteitspagina op de website hoort, sinds ze is aangemaakt consequent bij de meest bekeken pagina's en ontvangt gemiddeld meer als 100 bezoekers per maand

Tandembrochures:

Natuur in jouw gemeente: Bundeling van laagdrempelige projecten en initiatieven mbt natuur in de tuin, soortbescherming en communicatie, ter voorbereiding van 2009-2010 geproduceerd in 2008.

- In eerste instantie gericht naar lokale overheden.
- Oplage: 3452
- Actieve verspreiding naar gemeentelijke milieuraden, -diensten, -schepenen, maar ook via verenigingen en partners.

In de bres voor een rijke natuur: Bundeling van inspirerende en laagdrempelige biodiversiteitsacties met mogelijke vormingen en infosessies, natuurbeleving- en doe-acties.

- Iswm Pasar, Okra, de gezinsbond, Heemkunde Vlaanderen, KAV, Curieus. Zij engageerden zich ook om hun lokale afdelingen aan te moedigen om aan de slag te gaan met dit thema.
- In eerste instantie gericht naar lokale verenigingen.
- Oplage: eerste druk 5250, herdruk 2500
- Actieve verspreiding via de 9 Tandempartners en Pasar, Okra, de gezinsbond, Heemkunde Vlaanderen, KAV, Curieus naar de lokale afdelingen.

Dossier Beter Adviseren Biodiversiteit: De brochure legt op een laagdrempelige manier uit wat biodiversiteit is en wat het belang is voor de mens van lokale biodiversiteitsacties, en roept op om aan de slag te gaan.

- In eerste instantie gericht naar gemeentelijke milieuraden.
- Oplage: 4750
- Actieve verspreiding naar gemeentelijke milieuraden, -diensten, provinciale diensten en milieuverenigingen.

Vorming Biodiversiteit: Zie hoofdstuk vorming.

Tandemkoffer: Tandem bood 6 actiemodellen met kant-en-klare hulpmiddelen (folders, brochures, draaiboek,...) om een lokale biodiversiteitsactie op te zetten. Vijf van de zes zullen ook bij de eerste lading vernieuwde fiches horen.

1. Biodiversiteit in jouw gemeente
2. De gemeente helpt bij het beheer en de opstelling van natuur
3. Plant een geboortebos
4. Educatieve bos- of boomplantactie
5. Gevelgroen
6. Zonder is gezonder

Tandem biodiversiteitsprojecten

Tijdens de gemeentebezoekjes komen ook de campagnes en projecten rond biodiversiteit expliciet ter sprake zoals adopteer een soort, biodiversiteitscharter, gevelgroen, bosplantacties, Week van de Aarde en Big Jump. Ter illustratie enkele resultaten voor deze projecten en campagnes:

Bosplantacties

In 2009 was VBV bij minstens 20 bosplantacties actief betrokken (1 Co2-bos, 6 vredesbossen, 5 kom-op-tegen-kankerbossen, 1 schoolplantactie, 8 één-miljoen-bomenbossen), dit naast de vele acties van bedrijven en particulieren in kader van de één-miljoen-bomencampagne.

Zonder is gezonder

De Velt-campagne met de tuinbordjes zonder is gezonder kent sinds de opstart in 2009 succes bij gemeenten. Dankzij de fiche 'Durf Tuinieren Zonder', de actieve inzet van milieuraadsleden en de steeds grotere zichtbaarheid van de campagne, klopten 27 gemeenten bij Velt aan voor samenwerking rond de campagne Durf Tuinieren Zonder. De samenwerking neemt diverse vormen aan: actief verspreiden van tuinbordjes op infomomenten, de organisatie van een inzameling van pesticiden, grote borden uithangen in de gemeente, deelname aan het ecotuinweekend of de organisatie van een activiteitenreeks 'zonder is gezonder-week' in de gemeente. Naast de 27 gemeenten die de campagne in z'n geheel aangrijpen, boekten ook heel wat gemeenten een workshop rond het milieuvriendelijk beheer van verhardingen.

Charter voor Biodiversiteit

In het kader van de internationale Countdown 2010-doelstelling (het verlies aan biodiversiteit aanzienlijk terugdringen tegen 2010) gingen heel wat gemeenten in 2009 het engagement aan om samen met de lokale Natuurpunt-afdeling en de milieuraad meer werk te maken van lokale biodiversiteit. Het Charter voor Biodiversiteit werd in 2009 ondertekend door 15 steden en gemeenten, waaronder Liedekerke, Wetteren, Gent, Bierbeek, Kortrijk, Overrijse, Tervuren, ... Eén van de hoogtepunten in deze campagne was de gezamenlijke ondertekening van de gemeenten Wetteren, Wichelen, Laarne en Berlare tijdens het startevenement van de Week van de Aarde (19/4). Elk ondertekend charter wordt aangevuld met een actieplan met concrete maatregelen die de lokale biodiversiteit moet versterken. Dit charter heeft twee grote voordelen: de flexibiliteit van het charter laat toe dat elke gemeente naar gelang de lokale context voor zichzelf het instapniveau kan bepalen. Hierdoor is dit project zowel toepasbaar in vooruitstrevende gemeenten als in gemeenten die op vlak van biodiversiteitsbescherming achterop hinken. Daarnaast worden de lokale Natuurpunt-afdeling en de milieuraad – en bijgevolg het middenveld – nauwer betrokken bij het milieubeleid van de gemeente. Hierdoor stijgt het draagvlak voor beleidsbeslissingen van de gemeente.

Adopteer een soort

Bijna alle Vlaamse gemeenten werken rond soortbescherming. Hiervoor doen ze zeer vaak beroep op de map 'Biodiversiteit in jouw gemeente' die ontwikkeld werd door Natuurpunt en onderdeel is van de Tandem koffertje 'Adopteer een soort'. De map is zo opgesteld dat gemeenten en verenigingen zelfstandig aan de slag kunnen gaan met deze projecten. De acties zijn zeer divers, enkele vernoemenswaardige initiatieven:

- *minstens 41 Vlaamse gemeenten geven financiële en/of logistieke ondersteuning bij het inrichten van overwinterplaatsen voor vleermuizen;*
- *minstens 57 Vlaamse gemeenten hebben een subsidiereglement voor zwaluwnesten bij particulieren;*
- *minstens 42 gemeenten nemen concrete acties om steenuilen te beschermen.*

In het kader van het Limburgse GALS-project ondernamen een aantal Limburgse gemeenten in samenwerking met de lokale Natuurpunt-afdeling en andere partners heel wat acties om hun adoptiesoort extra in de watten te leggen. Zo werd Bilzen uitgeroepen tot de eerste Vlinderstad van Vlaanderen en gebeurden er heel wat acties ten voordele van de gierzwaluw in Hasselt.

Ook de provincie Vlaams-Brabant startte in 2009 met een grootschalige adoptiesoortencampagne. Elke gemeente kreeg een zestal koestersoorten toebedeeld. De bedoeling is dat ze in de komende jaren aan de slag gaan rond deze soorten. Tandem volgt dit project nauw op en ondersteund waar nodig.

Week van de Aarde 2009

Alle hens aan dek voor een rijke natuur. In aanloop van het Internationaal Biodiversiteitsjaar (2010) werd in 2009 al voor een eerste keer samen met Natuurpunt, Velt, JNM en andere campagnepartners campagne gevoerd rond het thema biodiversiteit. Hiervoor werd ook voor de eerste maal gewerkt met de formule van Week van de Aarde met een nationale starthappening in het eerste weekend en lokale/regionale evenementen in het slotweekend. Er waren 70 geregistreerde activiteiten met o.a. medewerking/deelname van 27 BBL-lidverenigingen, 24 NP-afdelingen, 7 JNM-afdelingen en 6 Velt-afdelingen. Dit was min of meer een status quo in vergelijking met de editie van 2008. Opkomst en persbelangstelling voor de nationale starthappening in de Kalkense Meersen was minder dan verwacht. Radio en TV-spot en de mobilisatie binnen de sector hadden dus niet het gehoopte effect. Campagneboodschap werd ook niet of nauwelijks overgenomen in de media. Wel kwam het TV-spotje van de Week van de Aarde, gemaakt door kinderen actief bij JNM, aan bod in het Ketnetjournaal. Weekformule, campagnethema, boodschap en communicatiemiddelen werden daarentegen wel positief beoordeeld door de organisatoren zelf. Daarom besloten we voor een zelfde aanpak en campagnethema voor 2010, met meer aandacht voor het verkopen van onze campagne en beleidsboodschap rond biodiversiteit in de pers.

Big Jump

Het aantal big jumps nam in 2009 toe van 7 naar 10 evenementen. Er was veel volk (1.000 springers en 3.000 bezoekers) en de campagne kon genieten van veel nationale en lokale persbelangstelling. Uit evaluatie van lokale organisatoren, campagnepartners en sponsors bleek een grote bereidheid om in 2010 opnieuw deel te nemen, mits enkele aanpassingen inzake campagnemateriaal en inhoudelijke ondersteuning (een infomoment voor de organisatoren). Foto: Big jump Kortrijk

Er werden talrijke Tandemsubsidie, -begeleidingen, -werksessies besteed aan biodiversiteitscampagnes. Deze werden ook consequent aangemoedigd en duidelijk in de verf gezet in de Tandemmail. Zo zijn o.a. volgende twee biodiverse artikel in de Tandemmail verschenen over de vlindertuin en beestentoren in Sint-Lievens-Houtem (Tandemsubsidie: 500€) en de big jump in Kortrijk (Tandemsubsidie: 100€).

Sint-Lievens-Houtem geeft zuurstof aan de natuur!

Sinds september 2004 houdt de vzw Natuureducatief Centrum (NEC) De Pastorie zich bezig met het uitwerken en begeleiden van natuureducatieve activiteiten voor kleuter- en basisscholen

Het Natuureducatief Centrum ontvangt jaarlijks circa 1800 leerlingen. In het internationale jaar van de biodiversiteit wil het NEC kinderen en volwassenen tonen hoe verscheiden de natuur in hun onmiddellijke leefomgeving wel kan zijn. De aanleg van een vlindertuin en bouw van een beestentoren op het domein leek hiervoor een ideaal werkinstrument.

In overleg met het gemeentebestuur werd deze aanleg grondig voorbereid. De gemeentelijke milieudienst zorgde voor het klaarleggen van het terrein, de aanvoer van compost en mulch. De medewerkers van het Natuureducatief Centrum stonden in voor het echte plantwerk en de eigenlijke bouw van de beestentoren. Het werd een stevige houten constructie met groendak, opgevuld met allerlei recuperatiemateriaal, snoeihout, stro,...

Deze toren is een ideale schuilplaats voor grote en kleine dieren: egels, mieren, pissebedden, spinnen, kevers... kortom voor elk dier is er in dit hotel wel een kamer vrij! Door het inbouwen van verscheidene 'kijkdoosjes' worden bezoekers aangezet om de toren

en zijn bewoners van dichterbij te gaan bekijken. Door de keuze van de planten in de vlindertuin worden insecten aangetrokken.

In september 2009 werden de vlindertuin en beestentoren feestelijk ingehuldigd met een workshop voor kinderen tijdens Open Monumenten Dag. In de week daarna volgde nog een info-avond rond de natuurvriendelijke tuin en biodiversiteit. De publiciteit voor al deze evenementen werd verzorgd door het gemeentebestuur. De subsidiëring door Tandem gaf een extra steuntje in de rug.

Tandem biedt een beperkte financiële ondersteuning voor verenigingen die een Tandemproject opzetten met stad of gemeente.

Big Jump Kortrijk: weergoden willen rivieren vol leven

Op 12 juli 2009 sprongen duizenden mensen overal in Europa opnieuw in waterlopen en meren om er bij de bevoegde instanties op aan te dringen dat sneller werk gemaakt wordt van zuiver water.

De Europese Kaderrichtlijn Water stelt immers dat alle grond- en oppervlaktewater tegen 2015 van een goede ecologische kwaliteit moet zijn. De waterkwaliteit verbetert wel, maar niet snel genoeg om die doelstelling te halen.

In Kortrijk organiseerden Natuur.koepel vzw, Natuurpunt, GREEN vzw en de Stad Kortrijk de derde editie van de Big Jump in het kanaal Bossuit-Kortrijk. De weergoden waren de jumpers bijzonder gedgezind.

Na een gure en regenachtige voormiddag braken de wolken open. Het kanaal Bossuit-Kortrijk baadde in de zon en wist meer dan honderd Zuid-West-Vlamingen te verleiden. Een vlot, gesjord door de KSA uit Marke, gaf het gebeuren een extra elan. Ook rond het kanaal was de sfeer optimaal. Een goeie 300 kijklustigen genoten met volle teugen van het spektakel. De coverband El Rocco Fosilio and the Kid zorgde voor de muzikale noot. De Kortrijkse Wereldwinkel schonk (h)eerlijke cocktails en fairtrade koffie en KSJ Marke bediende de tap.

De Big Jump was de uitverkoren gelegenheid om het poëzieproject "Dichter bij het water" in te luiden. Yves De Bosscher werd aangesteld als Leiedichter en de eerste poëtische blauwsteen werd onthuld.

*Laat ons van hier
Boot zijn jij en ik
Laat ons gedragen weten
Oneindig licht*

...

Yves' poëzie getuigt van liefde voor de Leie, roept heimwee op naar vervlogen natuurrijke tijden en doet ons verlangend uitkijken naar een levende Leie, een Leie waarin en waarrond het goed is om te leven. Natuurpunt wil met dit poëzieproject de vinger aan de pols van het Rivierherstelplan Leie houden. Dit plan koppelt onder meer de doelstellingen van de Europese Kaderrichtlijn Water aan de economische poot van het Seine-Scheldeproject.

Jaar na jaar blijft de Big Jump de happening met de meeste lachende gezichten. Heb je het gemist? Zorg dan dat je er volgend jaar zeker bij bent voor de jubileumeditie... Afspraak op 11 juli 2010!

Axel Vanderhaeghen -- Natuur.koepel vzw -- Meer info en sfeerbeelden: [Big Jump](#)

Verslag Klimaatscampagne 2009

Naast de 30 werksessies in 2009 in kader van klimaatwijken focust de klimaatscampagne van Tandem zich op het Lokaal kyotoprotocol.

Op 31 december 2009 ondertekenden **84 gemeenten** en **3 provincies** het Lokaal Kyotoprotocol. **12 gemeenten** ondertekende het LKP in 2009. (zie [tabel](#))

Tijdens de gemeentebezoekjes moedigen de ambassadeurs de gemeenten aan om het Lokaal Kyotoprotocol te ondertekenen. Tevens werden er dit jaar verschillende voordrachten gebracht waarbij concrete voorbeelden uit gemeenten werden toegelicht.

ondertekening	Gemeente
13/11/2009	Wevelgem
26/10/2009	Overpelt
22/07/2009	Kapellen
20/07/2009	Brasschaat
15/06/2009	Lanaken
29/05/2009	Leopoldsburg
28/05/2009	Evergem
26/04/2009	Liedekerke
23/02/2009	Kampenhout
26/01/2009	Zottegem
19/01/2009	Sint-Pieters-Leeuw

De actualiteit van het mondiaal, Europees, Belgisch en Vlaams klimaat- en energiebeleid werd opgevolgd. Interessante informatie voor gemeenten om een lokaal klimaatbeleid op te zetten werd gezocht en verzameld: goede voorbeelden van acties of beleidsplannen, methodieken voor planning, initiatieven of evenementen, ...

Deze informatie werd op de website www.lokaalkyotoprotocol.be gezet of verspreid via de maandelijkse nieuwsbrieven (zie beneden). De informatie uit de klimaatbrochure werd aangevuld en in de vorm van downloadbare fiches op de site geplaatst. Tenslotte werd er een evaluatie gedaan van de 84 intekenende gemeenten. Telkens werd de stand van zaken in de gemeente bekeken, de reeds gerealiseerde acties en eventuele goede voorbeelden. Deze evaluatie resulteerde in een overzichtsdokument. Dit dient als basis om een accurate aanpak uit te werken voor de komende jaren.

Opvolging registratie verbruikscijfers

Er werd een gedetailleerd stappenplan gemaakt over hoe je als gemeente op een efficiënte manier alle gegevens kan verzamelen die nodig zijn voor de rapportage op de website.

LKP-nieuwsbrief

Er werden in 2009 5 nieuwsbrieven verstuurd. We maken via de LKP nieuwsbrief ons begeleidingsaanbod bekend.

Handboek Lokaal beleidplan klimaat

Er werd een gedetailleerde handleiding gemaakt over hoe een goed lokaal klimaatbeleidplan op te stellen.

Klimaatwijken 2008-2009

56 verenigingen namen deel aan klimaatwijken, waaronder 12 milieu/natuurverenigingen (4 BBL-lidverenigingen). De meeste deelnames komen van KWB, KAV, KVLV en gezinsbondafdelingen. Natuurpunt Dilbeek was met een energiebesparing van bijna 30% de meest energiezuinige vereniging van Vlaanderen. Mobilisatieperiode voor klimaatwijken 2009-2010 startte vóór de zomervakantie van 2009 en de campagne zal lopen tot eind juni 2010. Doelstelling voor deze campagneperiode is meer klimaatwijken en een grotere deelname van verenigingen aan de campagne (opdracht van betrokken projectmedewerker in ondersteuning van bewegingsteam). In 2009 werden de deelnemers van de klimaatwijken ook een vervolgotraject aangeboden, opdat zij ook buiten de campagneperiode een of ander milieuengagement konden opnemen.

5. De beleidsadviserende functie

Het doel van de beleidsadviserende functie is om advies te geven rond de uitvoering van de Samenwerkingsovereenkomst.

5.1. Afstemming en overleg VVSG, VVP, Vlaamse overheid, Tandem, Sla21

Tandem zoekt afstemming met CAPLO, de themaverantwoordelijken en de provinciale aanspreekpunten voor gemeenten om zo feedback te krijgen op de werking van Tandem, om informatie uit te wisselen en om te adviseren bij de uitvoering van de SO.

Verslag 2009

Tandem had op 31 maart een overleg met de VVP en Caplo. Er waren op dit overleg vertegenwoordigers van alle provincies aanwezig. Op dit overleg werd afgetoetst hoe we onze wagons aan elkaar konden ophangen. Er werd afgesproken om terug te koppelen met de provincies ivm de bezoeken. Tevens was er vaak ad hoc contact tussen de Tandem ambassadeurs en Caplo en/of de themaverantwoordelijken wanneer er vragen m. b.t. de SO voortvloeiden uit de gemeentebezoeken. Met VVSG was er eveneens ad hoc contact (bvb. in verband met de besparingen op het projectniveau van de SO voor 2010).

6. Structuur – Interne werking

Tandem bestaat uit 9 partners: BBL, CVN, Dialoog, Ecolife, Natuurpunt, VBV, Velt, VIBE en WWF. Elk van de partnerverenigingen heeft een eigen expertise, hetzij thematisch, hetzij qua doelgroep of werkvorm. De taakverdeling binnen Tandem verloopt als volgt:

- Binnen de Tandempartners die over een eigen lokaal netwerk beschikken (met name Natuurpunt, Velt en BBL) is een team van drie Tandemambassadeurs actief. De Tandemambassadeurs stimuleren lokale verenigingen en besturen om samen te werken. De Tandemambassadeurs kennen en promoten het aanbod van alle Tandempartners.
- De overige Tandempartners worden vooral omwille van hun thematische en/of organisatorische knowhow aangesproken en betrokken voor het ontwikkelen van specifieke diensten en producten in het kader van Tandem.
- Het Tandemsecretariaat wordt beperkt ingevuld qua mankracht en krijgt een sterke coördinerende rol toebedeeld om de beide voorgaande taken op elkaar af te stemmen.

Verslag 2009

Binnen de Tandemverenigingen is telkens een contactpersoon aangesteld voor de Tandemwerking. In 2009 waren dit:

- **Tandemsecretariaat:**
  - o *Inhoudelijk medewerker: Krista Vanderelst; sinds 16/3/'09 Kathelijne De Ridder; sinds 18/5/'09 Melinde De Grootte*
  - o *Communicatiemedewerker: Stefan Vanthuyne*
  - o *Coördinator: Stefaan Claeys*
- **BBL:** *80% Wannes Meersmans en 20% Bernard Govaert; sinds 18/5/'09 70% Yanti Ehrentraut en 20% Bernard Govaert*
- **CVN:** *Ellen Vandenplas; sinds 1/9/'09 Christel Grieten*
- **Dialoog:** *Inge Pauwels*
- **Ecolife:** *Isabel Rainchon, van 15/6 tot 15/9 tijdelijk vervangen door Ingrid Pauwels*
- **Natuurpunt:** *Iris lauwaert; sinds 1/2/'09 Annelore Nys*
- **VBV:** *Eliza Romeijn-Peeters*
- **Velt:** *Katleen Verhaert en Riet Janssens*
- **VIBE:** *Eveline Hepp; van 19/01 tot 30/10 tijdelijk vervangen door Katrien Biesbroeck*
- **WWF:** *Tim Schockaert.*